

ОСВРТИ

Evgenij L. Nemirovskij: GESATKATALOG DER FRHNDRUCKE IN KYRILLISCHER SCHRIFT, Band IV, Die Druckerei von Božidar Gorazdanin in Gorazde und Venedig, Die erste Druckerei Božidar Vuković in Venedig. Verlag valentin koerner Baden-Baden, 2001, 481 str.

Е. Љ. Немировски, московски универзитетски професор, дописни члан Руске академије наука и умјетности, рођен је 21. априла 1925. године у Зиновјевску (данас Кировград у Украини). Завршио је Московски полиграфски институт, на којем је упоредо студирао и завршио два факултета: редакторско-издавачки и механичко-машински. Рано се код њега појавио интерес за историју руског и словенског ћириличног штампарског умијећа. Радио је 25 година у Институту полиграфског машинства у Москви, на пројекту "*Историја руске полиграфске вештине*", притом, све своје слободно вријеме, посвећујући истраживању историје књиге и повијести словенског ћириличног штампарства. Посебно га је интересовао велики руски просвјетитељ Иван Фјодоров, који је 1564. године издао прву прецизно датирану руску штампану књигу *Ајосџол*. (Поводом 400. годишњице тог знаменитог догађаја у историји Русије, који је прослављен 1964, Немировски је припремио опсежну монографију *Појава штиамјарсџива у Москви. Иван Фјодоров*. Исте године одбранио је кандидатску дисертацију *Извори и историографија руског првоштиамјарсџива*.

Руско штампарство је било и остало стална научна преокупација Евгенија Љвовича, све до дана данашњег. Тој теми посветио је низ својих радова: *Почетак штиамјарсџива у Украјини. Иван Фјодоров* (1974), *Иван Фјодоров у Бјелорусији* (1979), *Осџирошка азбука Ивана Фјодорова* (1983), *Иван Фјодоров* (1985). Сем ових монографских пу-

бликација, истој теми је посветио бројне библиографске прегледе, научно-умјетничке популарне публикације, многе чланке у часописима, зборницима и ревијама.

Друга фаза библиолошких истраживања и научне библиографије Немировског, везана је за изучавање Швајполта Фиола, који је 1491. године основао у Кракову прву у свијету ћириличку штампарију — прву у Словенству уопште. Том научном питању посветио је своју докторску тезу, коју је одбранио 1971. године на Институту славистике и балканистике Академије наука СССР-а. Исте године резултате тих својих истраживања објавио је у књизи *Почетак словенскої штиампартїва*.

Године 1973. Е. Љ. Немировски је позван у Државну библиотеку СССР-а "В. И. Лењин", гдје је пуну деценију био руководиоца Одјељења ријетких књига. На том врло одговорном мјесту покренуо је више научних иницијатива, између којих, прије свега треба поменути капитални пројекат СВОДНИ КАТАЛОГ СТАРОШТАМПАНИХ ЋИРИЛИЧКИХ И ГЛАГОЉИЧКИХ ИЗДАЊА. Концепција Каталога састојала се у томе да се наведу и опишу не само тзв. идеални примјерци староштампане књиге, него и сви сачувани егземплари понаособ. Био је то, без сумње, велики подухват, из којег је, поред осталог, резултирало и више изузетно значајних књига овог научника. На том принципу он је саставио и издао 1979. године *Опис издања Швајполта Фиола*, као и још неколико радова: *Издања Франциске Скорине*, *Сводни каталог и опис* (1988) и друге из домена издавачко - штампарске дјелатности Јужних Словена.

Научни опус и стваралачко интересовање овога руског слависте и инкунабулисте, књигољупца и библиографа су веома широког спектра и огромни по опсегу. Написао је и објавио безмало 90 монографских дјела (књига и брошура) и више стотина расправа и чланака које је обзнанио у руским, украјинским, бјелоруским, пољским, чешким, јужнословенским и западноевропским периодичним публикацијама. Иза тога његовог грандиозног стваралачког дјела поменућемо само књиге и главније студије, које се односе на ценогорско и српско штампарство.

Прије тога, ваља подјетити да је о Е. Љ. Немировском и његовом изузетно богатом стваралачком обрису писало више од 30 научника и и публициста у руским и јужнословенским периодичним публикацијама. Међу тим бројним биографима и рецензентима његовог стваралаштва, поменућемо Лазара Чурчића који је у више наврата, и

међу првима, указивао на трајне научне прилоге Немировског¹ и подсјетио нашу научну јавност поводом његове 60. годишнице.² Аутор овог текста поводом најновије књиге Немировског, урадио је 1990. године његову исцрпну библиографију и саставио литературу о писцу.³ Затим, пет година доцније, подсјетио културну и научну јавност на његову 70-тогодишњицу и 50-тогодишњицу стваралаштва,⁴ што је учинио и Ч. Драшковић.⁵ Мартиновић је, уз то, сачинио више рецензија на његове драгоцене књиге у којима је третирао нашу штампарску вјештину⁶ и штампарско-издавачку продукцију, а недавно је извршио и допуну његове богате библиографије.⁷

Знајући за рад професора Немировског на *Сводном каталогу старопечатних ћириличких и глаголичких књига*, искористили смо прилику средином осме деценије да се са њим упознамо у Москви; имали смо срећу да га у улози главног и одговорног уредника ангажујемо на мултидисциплинарном пројекту "*Црногорска библиографија 1494-1994. година*". Од тада смо му, у издању Националне библиотеке Црне Горе, објавили четири посебне и за нашу националну науку и културу драгоцене књиге које имају трајну вриједност. *Октоих првогласник Ђурђа Црнојевића из 1494. године*, анекс студију уз

¹ Л. Чурчић: *Трајни прилози проучавању првој руској и украјинској штампара Ивана Фјодорова*. - Библиотекар, 1976, бр. 5, стр. 682-683; исти: *Две Нове књиге о Ивану Фјодорову Јевђенија Љвовича Немировског*. - Библиографски вјесник, 1985, бр. 1, стр. 335-338.

² Л. Чурчић: *Јевђениј Љвовича Немировског. Поводом 60-годишњице*. - Библиографски вјесник, 1985, бр. 3, стр. 281-284.

³ Др Душан Ј. Мартиновић: *Евђениј Љвович Немировски*. - У: ПОРТРЕТИ III, Цетиње, 1990, стр. 291-368; исти: *Евђениј Лвович Немировски, Москва, Ојгел ојеративной полиграфии НПО ВКП*, 1991, 104 стр.

⁴ Др Душан Мартиновић: *Евђениј Љвович Немировски*. - Просвјетни рад, 1995, бр. 9/10, стр. 24.

⁵ Ч. Драшковић: *Проф. др. Евђениј Љвович Немировски. Поводом 70. годишњице рођења*. - Библиографски вјесник, 1995, бр. 2/3, стр. 5-9.

⁶ Др Душан Мартиновић: *Евђениј Љвович Немировски. Почетци штампарства у Црној Гори (1492-1496)*. - Библиографски вјесник, XXV/1996, бр. 3 стр. 135-142; *Evgenij L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band I. Inkunabeln, Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1996, 298 str. + 21 tabl.* - Библиографски вјесник, XXV/1996, бр. 3 стр. 151-155; *Evgenij L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band II. Die Druckereien des Makarije der Walachei und von Giorgio Rucconi in Venedig. Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1997, S 204+146 ilustr.* - Библиографски вјесник, XXVI/1997, бр. 3, стр. 183-188; *Evgenij L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band III. Die Prager Druckerei von Francisk Skorina, Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1998, S 405.* - Библиографски вјесник, XXVIII/1998, бр. 2/3, стр. 196-199;

⁷ Др Душан Ј Мартиновић: *Порјуреши VII*, Цетиње, 2000, стр. 267-289.

фототипско издање првјенца Црнојевића штампарије (Цетиње 1987, 98 стр.); *Црногорску библиографију, том I - књ. 1: Издања Ђурђа Црнојевића 1494-1496* (Цетиње 1989, 222 стр.), *Црногорску библиографију, том I - књ. 2: Издања Божидара и Вићенца Вуковића, Симефана Мартиновића, Јакова од Камене реке, Јеролима Зјуровића, Јакова Крајкова, Ђованија Антонија Рамцаеића, Марка и Бартоломеа Ђинамиа 1519-1638* (Цетиње 1993, 222 стр. + 9 стр. с таблама) и свеобухватну монографију *Почеци штампарства у Црној Гори (1492-1496)*, штампану на Цетињу поводом пола миленијума књиге у Црној Гори.

Сем наведених књига на српскохрватском језику, објавио је прву књигу и на њемачком језику о Црнојевића издањима и другим словенским ћириличким инкунабулама у оквиру едиције "Bibliotheca Bibliographica Aureliana" у Баден-Бадену,⁸ а затим другу књигу, упоредо на њемачком и руском., о монаху Макарију,⁹ који је после Цетиње наставио своју штампарску продукцију у Румунији, у Трговишту; Немировски је подробно описао његова тамошња издања од 1508-1515. године. Није сувишно навести да је у оквиру назначене едиције њемачког издавача планирао и договорио још 10 томова, од којих су му већ четири обзнањена.¹⁰ О четвртном ће бити говора у овом приказу.

Све ове књиге, о којима је компетентна научна критика код нас и у свијету већ изрекла високе научне оцјене, као и многобројне студије и чланци које је овај неуморни и веома познати библиолог објелоданио у разним руским периодичним публикацијама и другој периодици на страним језицима, дакако, и на нашем језику, огромно су допринијели афирмацији и популаризацији у свијету нашег писаног културног наслеђа, чиме се, с разлогом, поносимо.

У првом тому, књига 1, *Црногорске библиографије* овај врсни зналац словенске инкунабулистике, према стандардима за израду опште библиографије и сводног каталога ћириличких издања усвојеном у Државној библиотеци у Москви, обрадио је археографски у науци познатих, сачуваних или временом несталих, 106 примјерака *Окџоиха*

⁸ Др Душан Ј. Мартиновић: *Evgenije L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band I. Inkunabeln, Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1996, 298 str. - 21 tabl.* - Библиографски вјесник, XXV/1996, бр. 3 стр. 151-155;

⁹ Др Душан Ј. Мартиновић: *Evgenije L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band II. Die Druckereien des Makarije der Walachei und von Giorgio Rucconi in Venedig. Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1997, S 204+146 ilustr.* - Библиографски вјесник, XXVI/1997, бр. 3, стр. 183-188;

¹⁰ Др Душан Ј. Мартиновић: *Evgenije L. Nemirovskij: Gesamtkatalog der fruhdrucke in kyrillischer schrift. Band III. Die Prager Druckerei von Francisk Skorina, Verlag Valentin Koerner, Baden-Baden, 1998, S 405.* - Библиографски вјесник, XXVI/1998, бр. 2/3, стр. 196-199;

првогласника из 1493/94. године, 34 примјерка и фрагмента *Псалтира с њосљедовањем* из 1495, осам одломака *Окѡиоиха њеѡгласника* из 1494. и седам одломака *Молићвеника (Требника)* из 1495/96 године, и тиме обезбједио високи степен истражености цетињских инкунабула, а самим тим увелико помјерио научну спознају о сачуваним примјерцима староштампаних књига Црнојевића типографије и њиховим књигохранилиштима. И након објављивања овога свога дјела, аутор је наставио са истраживањима наше најстарије штампане књиге, нашавши још неколико егземплара. У 2. књизи Првог тома *Црногорске библиографије* Немировски је описао 28 палеотипија венецијанске провинијенције, што су се појавиле у временском распону између 1519. и 1638. године, и, при томе, пошло му је за руком да утврди потпуност свих сачуваних примјерака, што није био нимало лак истраживачки задатак.

Сем наведених библиографија, Е. Љ. Немировски је написао и три научне монографије, од којих смо већ двије поменули (*Окѡиоих првогласник Бурђа Црнојевића* из 1494 и *Почеци ишћамјарствѡа у Црној Гори (1492-1496)*) и трећу – *Сербские монастырские ишћографии 16 века* (Москва 1995, 183 стр.)

2.

Када смо 1987. године приредили фототипско издање *Окѡиоиха првогласника Бурђа Црнојевића из 1493/94. године* ангажовали смо Е. Љ. Немировског да напише уз ову фототипију анекс-студију, коју смо објавили као самосталну књигу. Ово прво његово невелико дјело изузетно је значајно за нашу културну историју, јер оно освјетљава социјално-политичке прилике и културну климу у којој започиње "печатање" књига крајем XV вијека на Цетињу. У Предговору ове темељно и синтетички писане студије, налазимо објашњење за потребу попуњавања у нас литургијских књига будући да су "цркви праздни светих книг грех ради наших разхиштенијем и раздранијем агарански чед". Свијест о очувању вјерског и националног идентитета кроз књигу постаје оружје у борби противу османских завојевача. Надамо се да није претјерано рећи да је дотле ова студија једна од најбољих, ако не и најбоља о нашој најстаријој ћириличној јужнословенској књизи. О њој је било више мериторних приказа, од којих наводимо само један.¹¹

¹¹ Радмила Ковачевић: *Евѡениј Љвович Немировски, ОКТОИХ ПРВОГЛАСНИК БУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА ИЗ 1494*, Централна народна библиотека СР Црне Горе "Бурђе Црнојевић", (суиздавач Санкарјева založba Ljubljana), Посебно издање, књ. 6. Цетиње 1987. 98. - Библиографски вијесник, Цетиње XVII/ 1988, бр. 2, стр. 351-352.

Књига Е. Љ. Немировског *Почеци шћамїарсїва у Црној Гори (1492-1496)* (Цетиње, 1996, 530 стр.) представља свеобухватну монографију о првој ћириличној штампарији на словенском југу, која је радила на Цетињу свега три-четири године, између 1492. и 1496. године. Она је резултата вишегодишњих ауторових истраживања извора које нуди библиографија и у историографији познатијих публикованих радова. Ова волуминозна књига, енциклопедијског формата и карактера, богато илустрована и луксузно опремљена, представља вишеслојну монографију, научно засновану. О њеној научној утемељености говори и научни апарат који сачињавају, поред осталог, 1.040 фуснота испод текста, релевантна литература и библиографски извори, неколико регистара и резимеа на руском и енглеском језику. Књига је структурирана у четири поглавља: 1. *Извори и историографија*, 2. *Исходни шћа црнојорској шћамїарсїва*, 3. *Почеци шћамїарсїва код Словена* и 4. *Прва црнојорска шћамїарија и њена издања*, која су међусобно каузално и функционално повезана, тако да њезина монографска композитност представља кохерентну цјелину. Није на одмет рећи и то да је она на 41. међународном Сајму књига у Београду добила двије награде: награду за издавачки подухват године и награду "Макарије" за графичко-умјетнички дизајн.

3.

Пред нама је 4. том "*Сводној каталога сїарошћамїаних издања ћирилској писма*" Е. Љ. Немировског на њемачком језику, објављен минуле 2001. године код познатог њемачког издавача у едицији "Bibliotheca Bibliographica Aureliana" CLXX, у којој подробно и зналачки минуциозно за њемачког читаоца и њемачко језичко подручје пише о двојици јужнословенских штампара истоимењака – Божидару Горажданину и Божидару Вуковићу-Подгоричанину. Као што смо истакли, три прве књиге Немировског на њемачком језику већ смо јавности представили у часопису *Библиографски вјесник*, и то смо навели овдје у напоменама по дну текста, а сада представљамо и 4. том под горњим насловом у *Историјским записима*, вјерујући да ће читаоци овог часописа имати интереса за том врстом информација.

Штампарије оба Божидара – Горажданина и Вуковића, поникле су у Венецији (Мелцима) у првој четврти XVI стољећа, с тим што је прва – Божидара Горажданина рано пренесена у Горажде, градић садашње Републике Српске, а друга – Божидара Вуковића-Подгоричанина радила је више од сто година, мијењајући власнике, у колијевци европског штампарства.

Нијесу само власници поменутих штампарија имали истовјетно лично име, него је и њихов штампарско-издавачки репертоар био врло сличан. И једна и друга штампарија су издале палеотипе: *Псалтир* и *Служабник*. Стога су старији научници мијешали њихова издања. Најчешће су говорили о једној а не о двије штампарије. Тешкоће те врсте - атрибуирање појединих егземплара, траје до наших дана, поготову ако проучаваоци издања не изучавају с књигом у руци – *de visu*.

У *Псалтиру* из 1519. и *Псалтиру с посљедовањем* из 1520. године стоји, међутим, одштампано име издавача "Божидара Вуковића, од Ђурића Подгоричанин" што умањује могућност "забуне" и очито потврђује да се ради о издавачу-штампару рођеном у Црној Гори, који на једном другом мјесту биљежи се као Зећанин. Неки српски и црногорски библиолози Божидара Вуковића, с разлогом, доводе у везу са радом Црнојевића штампарије на Цетињу (1492-1496), претпостављајући да је то онај логотет Божидар Грк који је радио у скрипторију дворске канцеларије Ивана, па Ђурђа Црнојевића 90-тих година XV вијека. Ријеч "ГРК" не означава националну припадност у конкретном случају. Тако су се онда звали људи "од пера и књиге". Штавише, и Никола Косијер-Поповић, на једном мјесту 1492. године назива себе "Никола Грк", иако је безусловно знано да је он по поријеклу Црногорац, који је био писар на двору Црнојевића.

Е. Љ. Немировски указује на грешке које су се појављивале у старој историографији по питању да ли је Б. Вуковић радио у древном граду Подгорици и тамо, наводно, штампао три књиге, како је то својевремено ненаучно писао Саво Вулетић, па његова хипотеза, како закључује руски научник, не заслужује никакву озбиљну пажњу. Немировски доводи у питање и Вулетићево мишљење, што значи и не само његово (!), да је Божидар Вуковић емигрирао са Цетиња 1496. године, заједно са Ђурђем Црнојевиће, јер је познато да су из Божидарове типографије прве староштампане књиге угледале свијет тек 1519. године (сик).

"Занимљиво је и тумачење Е. Љвовича откуда је Божидар Вуковић био познат у Венецији под италијанским именом Dionisio della Vecchia или латинском Dionisisu a Vetula, наводећи хипотезе Риста Радуновића и Милоша Милошевића. Он (проф. Немировски), двојно презиме доводи у везу са Старчевом или Старчевом горицом, гдје је Божидар и сахрањен.

Аутор доста података наводи о штампару - монаху Пахомију от Црније Гори, од Ријеке [Црнојевића], који је штампарску вјештину изучио, по свему судећи, на Цетињу код Макарија Црногорца и постао врстан штампар у првој Вуковићевој штампарији у Венецији.

Иначе, о Пахомију ми знамо врло мало; до сада није пронађен ниједан архивски документ који говори о његовом животопису и штампарској дјелатности, па су утолико научно значајније информације о њему које нам нуди др Немировски.

И овдје, попут претходних књига на њемачком језику Е. Љ. Немировски даје историјат изучавања појединих примјерака штампаних у типографији Божидача Вуковића-Подгоричанина, до детаља описује како су примјерци Божидарових палеотипа улазили у научни оптицај и гдје се сада налазе, у којим су књигохранилиштима сачуване. Разумије се, Немировски свуда даје критичке осврте, тешко да му могу промаћи грешке у проучавању његових претходника; свуда гдје треба полемише, оспорава, наводи чињенице обарајући неодрживе тезе појединих научника. Ни најмањи податак није мимоишао његово видно поље; просто је за дивљење колико је библиографске грађе о сароштампаним књигама прегледао, избистрио, критички осмотрио и научно фундирао. Тиме је учинио велики допринос науци и свима оним научницима који неће моћи изучавати Божидача Вуковића без ове изузетно вриједне књиге руског библиолога и библиографа.

И о дјелатности Горажданске штампарије, Немировски пружа драгоцене податке, али ми се овом приликом због ограниченог простора на њу нећемо освртати. То ће, дабоме, урадити неко други и у другој прилици. Јер и та проблематика заслужује пуну пажњу наше науке и наших научних посленика...

Треба рећи да је Немировски за свако Вуковићево и горажданско, тј, Љубавићево издање дао садржај. Библиографски запис сваке палеотипне књиге понаособ и сваког сачуваног примјерка, или споменутог у литератури, дат је сходно методологији Сводног каталога староштампаних књига. Наиме, у IV тому описао је осам издања публикованих у Венецији и Горажде у периоду 1519-1523. Ради се о следећих 8 издања:

Псалтир (*Psalterium ecclesioslavicum* - 1519) описао 5 примјерака: Служабник (*Liturgiarion*) - 1. VII 1519 (регистровано 33 примјерка); Служабник (*Liturgiarion*) - 7. VII 1519 (навео 131 примјерак); Молитвеник (*Gebetbuch* - 150 (сачуван 1 егземпляр у Народној библиотеци у Београду); Псалтир с посљедовањем (*Psalterium ecclesioslavicum cum officiis diversis*) - 1520 (евидентирано 96 примјерака) Молитвеник (*Gebetbuch*) са 1521 (евидентирано 14 сачуваних примјерака). Немировски је, поред наведених издања Божидача Вуковића, обрадио и два издања Божидача Горажданина, и то: Псалтир с посљедовањем (*Psalterium ecclesioslavi cum cum officiis diversis*) - 1521. (наведено 18 примјерака) и Требник (*Euhologion*) Тодора Љубавића, такође из штампа-

рије Горажде – (регистровано 13 егземплара). Опис сваког издање почиње с власником штампарије, с датумом и мјестом издања; с подацима о формату, с формулом из три дјела; број свешчица, број сигнала и укупни опсег (број листова). Наводи, затим, иницијале уз садржај сваке књиге и мјеста гдје се чувају - географску распрострањеност, као и литературу о евидентираним (обухваћеним) примјерцима.

На крају књиге аутор даје свеколико графички репортаж из књига два истоимена издавача (95 илустрација Божидара Вуковића и 70 Божидара Горажданина).

Укратко, овај изузетан зналац и експерт староштампане ћириличне словенске књиге подарио је библиолошкој науци, дакако, и славитици још једну насушну књигу, овом приликом на њемачком језику, која ће олакшати интердисциплинарна истраживања њемачких библиолога и блиографа. У плану су још неколико књига истог аутора и истог издавача! Нама остаје да им честитамо и пожелимо даље успјехе на остварењу овог капиталног пројекта.

*
* * *

Ради што потпунијег информисања о овом за нашу националну науку и културу веома значајном библиографу и библиологу, треба истаћи да је он, поред наведених књига, објавио више студија, расправа и чланака о српској и црногорској књизи и штампарској дјелатности у руској и наполе у јужнословенској периодици, и то: у *Археолошкој прилози*, *Библиографи*, *Библиографском вјеснику*, *Историјским записима*, *Зборницима Мајнице српске* итд. Умјесто њиховог појединачног коментара, дајемо њихов библиографски попис:

1. *Рујанско Четиљоројеванђеље* [1537 г]. - Библиотекар, Београд 1966, 5-6; 406-420.
2. *Јужнословенске ћириличке инкунабуле у библиотекама Совјетског Савеза*. - Библиотекар, Београд 1967, бр. 5-6, 265-272.
3. *Славјанске инкунабуле и палеографске кирилловске шрифтови у књигохранилицима Совјетског Сојуза*. - Советско славјановедение, Москва 1968, № 1, 11-25.
4. *Издања римичке штампарје у збирци рећких књига државне библиотеке СССР "В. И. Ленин"*. - Библиотекар, Београд 1976, бр. 3-4, 367-376.
5. *К юбилею чернојорској књигопечатания*. - Советска библиографија, Москва 1986, № 2, стр. 86-89.
6. *Хронологија издања Ђурђа Црнојевића*. - Библиографски вјесник, Цетиње 1986, бр. 3, стр. 157-162.
7. *Ленинградски примерак [Рујанској четиљоројеванђељу]*. - НИИ, Београд, 28. VI 1987, стр. 57.

8. *Дојуна Маринковићеве "Библиографије" о нашем ћириличком шћамјарсћеву, шћамјријама и књијама XV, XVI и XVII столећа.* - Књ. I "Мних Макарије од Черније гори". Цетиње 1988. - Библиографски вјесник, Цетиње 1988, бр. 3, стр. 219-226.
9. *Окћоих јрвојласник из 1494. јодине Ђурђа Црнојевића.* - Библиографски вјесник, Цетиње 1988, бр. 1, стр. 5-11.
10. *Окћоих јјшћиласник Макарија.* - Полиграфја, 1988, № 10, атр. 37-38.
11. *Божидар Вукович. Празничная минея.* - Полиграфја, 1989, № 8, стр. 45-46.
12. *Осћирошкa Библија у манасћирским библиоћекама Црне Горе и Србије.* - У књ: Скрипторија и манастирске библиотеке у Црној Гори. Зборника радова са научног скупа на Цетињу, одржаног 26. и 27. октобра 1987. - Цетиње 1989, стр. 329-334.
13. *Руско саојшћеве из XVIII в. О издању Вићенца Вуковића.* - Библиографски вјесник Цетиње 1989, XVIII, бр. 1-2-3; стр. 245-246.
14. *Берлински јримјерак Окћоиха јрвојласника 1494. јодине (Дојуна шћома I "Црнојорске библиографије).* - Библиографски вјесник, Цетиње 1991, бр. 2/3, стр. 151-152.
15. *Је ли јосћојао Окћоих шћамјан на Ободу 1492. јодине.* - Овдје, Титоград 1991, бр. 275, стр. 43-44.
16. *Названия јеснојений в Окћоихе јервојласнике 1494 јода.* - Археографски прилози, Београд 1991, Т. 13, стр. 278-292.
17. *Начало славјанскојо кнјојечайенія кирилловским шифром. (К 500-летию).* - Књига. Исследованія и материалы, Санкт-Петербург 1991, 63, стр. 52-71.
18. *Прво јушћовање П. А Ровинској у Црну Гору (1878-1885). (Према новој архивској грађи), 1. Први мјесец у Црној Гори.* - Библиографски вјесник, Цетиње 1991, бр. 1, стр. 115-124.
19. *500 летј славјанскојо кнјојечайенія.* - Книжное обозрение, Москва 1991, № 21, 24, 9, стр. 14.
20. *500 летј славјанскому кнјојечайенію кирилловским шрифтом.* - Памятныє книжныє даты 1991, Москва 1991, стр. 232-235.
21. *Зайажања о јужнословенским сћарошћамјанним књијама.* - Библиографски вјесник, Цетиње 1992, бр. 1/2, стр. 77-81.
22. *Прво јушћовање П. А. Ровинској у Црну Гору (1870-1885). Према новој архивској грађи, 2. Пушћ на јриморје.* - Библиографски вјесник, Цетиње 1992, бр. 3, стр. 31-36.
23. *Исћо.* - П. А. Ровински и јужнословенске земље. Зборник радова са научног скупа, Цетиње 1992, стр. 31-36.
24. *Јужнославјанские кирилловские издания в Одесской јосударсћивенной научной библиоћеке имени М. Горькојо.* - Археолошки прилози, Београд 1992, Т. 14, стр. 7-14.
25. *Библиографија инкунабуловеденія.* - Библиографја, Москва 1993 № 1, стр. 140-142.

26. *Да ли је постојало шtamпано Чeтвoрoјeвaнђeлe из шtamпaријe Црнoјeвићa.* - Истoријски записи, Пoдгoрицa 1993, бр. 1/4, стр. 7-15.
27. *Книгa o чeрнoгoрскoј библиoгpaфији. (Пeц. Нa књ. Д. Мaрштинoвић: Црнoгoрскa библиoгpaфијa. Истoријски рaзвoј. Библиoгpaфи, Цeтиньe 1992.* - Библиoгpaфијa Мoсквa 1993, № 3, стр. 143-144.
28. *Нajмoнe o јужнoслoвeнским књигaмa, II. (Дoјунe пoмy I, црнoгoрскe библиoгpaфијe).* - Библиoгpaфски вјeсник, Цeтиньe 1993, бр 1, стр. 127-132.
29. *Неизвeстни вaриaнт Сбoрникa (Пpaздничнoј Минeй) 1583 гoдa.* - Сбoрник Мaтицe српскe зa славистику, Нoви Сaд 1993, Т. 43, стр. 175-176.
30. *Нoвe авиoгpaфy Вукa Стeфaнoвичa Кaрaдџићa.* - Зaбoрник Мaтицe српскe зa славистику, Нoви Сaд 1993, Т. 42, Стр. 149-150.
31. *Оксфoрдски ексeмплaр вeнeциaнскoгo шцрчe свeтe Мариe 1512.* - Slovo, Časopis Staroslovenskog zavoda u Zagrebu 1991-1993. Zagreb 1993, sv. 41-43, str. 241-248.
32. *Три књигe o Пaвлу Рoвинскoм.* - Библиoгpaфски вјeсник, Цeтиньe 1993, бр 1, стр. 185-186.
33. *Нaчaлo јужнoслaвjaнскoгo кнiгoдeчaшaнa кириллoвским шрифтoм. (К 500-лeтнeму јубилeу).*- Книгa. Исслeдoвaнa и мaтeриaл, Сaнкт-Пeтeрбург 1994, Сб. 68, стр. 173-196
34. *500-лeтнe јужнoслaвjaнскoгo кнiгoдeчaшaнa и кaк eгo oдмeчaјoш в. Чeрнoгoрији.* - Книжнo eбoзрeниe, Мoсквa 1994, № 5, 4.2, стр. 7.
35. *Marinković B.: Bibliografija o našem ćirilicom štamparstvu, štamparijama i knjigama 15, 16. i 17. stoleća. Cetinje 1988-1989.* - Zeitschrift fur Slawistik. Berlin 1994, Bd. 4, str. 632-635.
36. *Рoссия и Чeрнoгoријa: библиoгpaфичeскo e нoдвeрждeниe вeкoвeчнoј дpyжбy.* - Библиoгpaфијa, Мoсквa 1994, № 1, стр. 134-136.
37. *Свoднi кaтaлoг издaниј Дџурдџa Црнoвичa* - У: Црнoјeвићa штaмпaријa и стaрo штaмпaрствo, Пoдгoрицa 1994, стр. 23-31. Резимe
38. *Вeнeцијaнскa шtamпoгpaфијa Јaкoвa из Кaмeнoј Рeки.* - Книгa. Исслeдoвaнa и мaтeриaлy, Сaнкт-Пeтeрбург, 1995, Сб. 70, стр. 105-129.
39. *Дa ли је пoстoјaо Aпocтoл кoји је шtamпaнo Мaкaријe у Влaшкoј 1512. гoдинe.* - Библиoгpaфски вјeсник, Цeтиньe 1995, бр. 1, стр. 141-142.
40. *Душницa Грбић, Ксeнијa Минчић-Обрaдoвић, Кaтiницa Шкoрић: Тирилицoм шtamпaнe књигe 15-17. вијeкa Библиoтeкe Мaтицe српскe, Нoви Сaд 1994.* - Solanus. International journal for russian and European bibliographic, libraru and publishing studies, London 1995, Vol. 9, r. 79-82.
41. *Шtamпaријa мaнaстирa Рyјнo.* - Библиoгpaфски вјeсник, Цeтиньe 1995, бр. 2/3, стр. 165-179.
42. *Јужнoслaвjaнскиe кириллoвскиe издaнa в Цeнтрaлнoј нaучнoј библиoтeкe Aкaдeмии нaук Укрaинy в Кивe. (мaтeриaлy длa Свoднoгo кaтaлoгa јужнoслaвjaнскиx издaниј кириллoвскoгo шрифтa).* - Aрxeoгpaфски прилoзи, Бeогрaд 1995, Т. 17, стр. 99-111.
43. *Рoчeци јужнoслoвeнскoг ċirilickoг štamparstva (повoдoм 500 гoдинa).* - Zbornik povodom pola milenijuma crnogorskog štamparstva. Cetinje 1995, str. 71-89.

44. Библиотјека *Майици сербской*. - Книжное обозрение, 1996, № 41, 15.10, стр. 15
45. *Первые славянские. Свобднй кайало сйароичейаных кни кирилловскоо ирифиа*. - Книжное обозрение, 1996, № 39, 1.10, стр. 23.
46. *Тийографские особености и ирифи издани Дзурдза Црноевича*. - Пет вјекова Октоиха - прве штампане ћириличке књиге на словенском југу. Подгорица 1996, стр. 33-47. Резиме.
47. *Molitvenik (trebnik) Đurđa Crnojevića*. - Pola milenijuma Crnojevića štampanje. - Zbornik radova, Zagreb 1996, str. 31-41.
48. *Прва и друа ишамјарија манасйира Милешеве*. - Милешевски записи, Пријепоље 1997, бр. 2, стр. 123-124. (Музеј у Пријепољу. посебна издања. Књ. 1.)
49. *Словенске сйаре ишамјарске ћириличке књије у цетињским библиотјекама. (Грађа за збирни кайало сйарих ћириличких књија које се налазе у Црној Гори)*. - Библиографски вјесник, Цетиње 1997, бр. 3, стр. 105-111.
50. *Душан Марйинович*. - Книжное обозрение, Москва 1998, № 14, 7.4, стр. 15.
51. *Кайало као знаменији доађај*. - Годишњак Библиотеке Матице српске, 1997, Нови Сад 1998, стр. 72-76.
52. *Горожданский Требник*. - Археографски прилози, Београд 1998, бр. 20, стр. 379-398.
53. *Библиографическое иушешествие в Белград*. - Книжное обозрение, Москва 1998, бр. 32,11. VIII, стр. 19; бр. 33, стр. 31.
54. *Марйинович Д. Црна Гора у Гуштемберјовој јалаксији: исиорија црнојорској ишамјарсйва од краја XV-ој вијека до 1916. і. Подјорица: Црнојорска Академија науке и умјейности, 1994, 218 сйр. 1000 экз.* - Книга. Исследования и метериалы, Санкт-Петербург 1998, стр. 282-283.
55. *Сйаре словенске ишамјане књије на ћирилици у манасйирским и црквеним библиотјекама у Црној Гори. (Грађа за збирни кайалоја сйарих ишамјаних књија у црнојорским библиотјекама)*. - Библиографски вјесник, Цетиње, XXVII/1998, бр. 2/3, стр. 87-94. Предео с руског Видак Рајковић.
56. *Замейки јужнословянским сйароичейанним изданиям*. - Зборника Матице српске за славистику, Нови Сад 1998, бр. 54/55, стр. 195-201.

Душан Ј. Марйинович